

εθελήσας καὶ τὴν ζωὴν τέλος καθυπεβάλομεν εἰς τὴν λογικότητα καὶ ἀπολοικεύσαμεν τὴν εὐτυχίαν· περιωρίσαμεν ὅλην μας τὴν σπουδὴν εἰς τὸ νὰ διατηρήσωμεν ἐν ἡμῖν τὰ περιπαθῆ καὶ τίμια φρονήματα, καθὼς καὶ τὰ χαριέντα αἰσθήματα καὶ νὰ τὰ ἀπολαμβάωμεν.

« Φρονῶ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς καλῆς χρήσεως τῆς φιλοσοφίας· Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ φιλοσοφία μεταβλήθη εἰς ψευδῆ λεπτολογίαν· συγχέετατα ἐσατύριτε τὸν ἄνθρωπον ὃν ὤφειλε νὰ παρηγορήσῃ· ἐνησχολήθη μᾶλλον εἰς τὸ νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ παρὰ εἰς τὸ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ, ἐν ᾧ οἷμαι νὰ μᾶς δείξῃ τὰ ἐφικτὰ εἰς πᾶν ἐπαγγέλμα τοῦ βίου ἀγαθὰ, καὶ τὰ χρέη τῶν διαφορῶν τούτων ἐπαγγελμάτων· τοῦτο ἦτον τὸ σχέδιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἂν ἐξῆ, θὰ τὸ ἐξετέλει. Ἐφρόνει πρὸς τούτοις ὅτι κατὰ πολὺ ἔμαθον τὸν ἄνθρωπον νὰ λησμονῆ τὰς αἰσθήσεις του, καὶ νὰ ἀμελῇ τὰς ἀπλᾶς καὶ εὐκόλους ἡδονὰς ἅς αἱ αἰσθήσεις δύνανται νὰ παρέχωσιν εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν τοῦ βίου· Ἡμεῖς φερόμεθα κατὰ τὰ μαθήματα τοῦ πατρός μου, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἀνατρέφομεν καὶ τὰ τέκνα μας· ἐν τούτοις ἐκεῖνα ἀπολαμβάνουσι τὴν νηπιότητά των, καὶ ἡμεῖς τὰς ἡδονὰς των. »

Ἐθέλησα πολλάκις νὰ διακόψω τὴν Σάραν διὰ νὰ γνωρισθῶ· ἀλλ' ἐκεῖνη ὠμίλητε μετὰ τσαύτης ἀδιακόπου ταχύτητος, ὥστε δὲν ἦτον δυνατόν νὰ τῇ ἀποστίνω τὸν λόγον· ἅμα δὲ ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν τῆς ἐβρίθην εἰς τοὺς πόδας τῆς καὶ « Σάρα » ἀνεφώνησα. Ἄμα ἤκουσε νὰ προφέρω τὸ ὄνομα τῆς, ἠγέρθη βιαίως καὶ ἐκραξεν « ἐγὰθην! » — « Ὅχι δὲν ἐγὰθης », τῆϊπον· « βλέπεις ἐνώπιόν σου τὸν συγγενῆ ἐκεῖνον ὅστις σὲ ἠγάπησεν ἐκ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, καὶ σὲ ἐκλαυσε πικρῶς μὴν αἰσχύνεσαι πλέον· ὁμολόγησε τὸ πάθος σου διὰ ἄνδρα ἐνάρετον· μοὶ ἀφῆκες τὴν κατάστασίν σου· εἶμαι ἔτοιμος νὰ σοὶ τὴν ἀποδώσω, δέξαι τὴν, σὲ καθικετεύω· ὅπως δὲ καὶ ἂν ἀποφασίσῃς, ἔσο βεβαία περὶ τῆς πλέον· ἀπαραβιάστου μυστικότητος. Ἐδοκίμασα μεγάλην δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ πρᾶνω τὴν Σάραν ἦτον ἀπαρηγόρητος ὅτι ἐνεπιστεύθη εἰς ἄνθρωπον ἄνευ ἀνάγκης· περὶ δὲ τῶν κτημάτων τῆς ἐπέμεινε ἀμετακίνητος· καὶ ὁ Φίλιπ ὅστις ἐφθασε μίαν στιγμὴν μετὰ τὴν ἀνάγνωρίσίν μου ἐφάνη σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην τῆς.

« Ἴδὲ, μοὶ εἶπεν ἐκεῖνος, τὴν ἑπαυλίν μας ἐπιπέψου τὴν, καὶ θὰ τὴν εὖρης πλήρη πάντων τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν· ἰδὲ τοὺς κήπους μας, τοὺς ἀγρούς μας, τὰ λιβάδιά μας, τὰ ποιμνιά μας, καὶ εἰπέ ἂν ἦναι δυνατόν νὰ λείψῃ τι· ἰδὲ τὰ ἐπιπλά μας· δὲν εἶναι ἀναπαυτικά; ἡ τράπεζά μας δὲν εἶναι ὑγιεινὴ καὶ ἀφθονος; ἂν εἴχομεν περιστότερον πλοῦτον, δὲν θὰ ἐπράττομεν διὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τὸ ὅπερ πρᾶττομεν σήμερον· ἦττον ζωηρῶς θὰ ἠσθάνομεθα τὸν πόθον τῆς ἐργασίας· ἡ ἀκηδία θὰ διεδέχετο τὰς ἀγροτικὰς ἀσχολίας μας ἄνευ καμιάτου, ἄνευ χρεῶν, ἄνευ ὑπηρεσιῶν, πάντοτε δεδωμένοι εἰς διασκέδασει· μετ' ὀλίγον θὰ ἀηδιάζομεν τὸ ὅπερ μᾶς διεσκέδαζεν· ἂν ἦτον δυνατόν νὰ μὴν ἔχωμεν τὰ θέρη μας καὶ τὰ ποιμνιά μας, ὀλιγώτερον θὰ μᾶς ἐθελγεν ἡ ἐλπίς τοῦ καλοῦ

θέρους καὶ τῶν καλῶν ἐρίων· δὲν θὰ ἐδονάμεθα πλέον νὰ ἀπολαμβάνωμεν αὐτὴν τὴν ἐλπίδα· οἱ ἀγροὶ μας θὰ ἦταν σχεδὸν ἀνωφελεῖς, ἢ μόνον χρήσιμοι διὰ τὸ περιττόν μας, θὰ ἦταν ἦττον πολῦτιμοι διὰ ἡμᾶς· θὰ ἐβλέπομεν τὴν ἐξοχὴν μετ' ἀδιαφορίας· καὶ τίς οἶδεν ἂν οἱ ἄλλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τρυφήν τῶν καρδιῶν μας ἐνθουσιασμοὶ δὲν ἐσθύνοντο μετὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς φύσεως; ἐὰν ἡ ψυχὴ μας ἐστερεῖτο τῆς ἐνεργείας τῆς, (καὶ ἡ ἀκηρὰ ζωὴ τὴν ἀποστερεῖ πάντοτε) καὶ ὁ ἔρως μας αὐτὸς ἐνδέχεται νὰ ἐξησθένει· πάντα τὰ φρονήματά μας μᾶς καθιστῶσιν εὐτυχεῖς· εἶναι προσηρμοσμένα εἰς τὸ ἐπάγγελμά μας καὶ ἀλληλένδετα· ἡ εὐτυχία μας εἶναι ἀποτελεσμα καλῶς συνηρμοσμένου συστήματος· καὶ ἐξ αὐτοῦ οὐδὲν πρέπει νὰ μεταβάλωμεν. »

Ἐπάσχιστα καὶ πάλιν νὰ πείσω τοὺς ἐναρέτους μου συγγενεῖς νὰ δεχθῶσι τὰ ἄπερ μοὶ παρεχώρησαν κτήματα, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσα· μοὶ ὑπεσχέθησαν δὲ νὰ μὲ ἀγαποῦν, νὰ μοὶ φανερώουν τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ μοὶ ἐπέτρεψαν νὰ διέρχωμαι ἡμέρας τινὰς τοῦ ἔτους εἰς τὴν ἑπαυλίν των· ἀπεχωρίσθην, οὐχὶ ἄνευ δακρύων, ἀπ' ἐκείνου τοῦ τόσον ἐρατμίου καὶ τοῦ τόσον πεφωτισμένου ζεύγους· ἐμείνα δὲ πεπεισμένος ὅτι ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εὐδαιμονία καὶ ὀρθὸς λόγος. Εἶθε ἡ σκέψις αὕτη νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ νὰ κατασταθῶ εὐτυχὴς καὶ λογικὸς ἄνθρωπος! Ὅπως δὲ καὶ ἂν ᾖ, ἡ γειτνάζουσα εἰς τοὺς συγγενεῖς μου κατοικία μου κατέστη ἀγαπητὴ εἰς ἐμέ· ἐλπίζω νὰ συχνάζω εἰς αὐτὴν, καὶ ἔτιως μάλιστα ἀποκατασταθῶ ὅλως διόλου· διὸ καὶ σκοπεύω νὰ τὴν ἀνακτίσω· τὰ δὲ κτήματα ἄπερ μοὶ ἔδωκεν ἡ Σάρα δὲν θὰ τὰ μεταχειρισθῶ παντελῶς δι' ἐμέ· θὰ διανέμω τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν εἰς τοὺς ἐνδεεστέρους τῶν συγγενῶν μας, αἱ δὲ γαῖαι θὰ ἐπιστρέψωσι ποτὲ εἰς τὰ τέκνα τοῦ Φίλιπ καὶ τῆς Σάρας.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ ΛΟΡΔΟΣ ΚΛΙΒΗΣ.

Ο ΘΕΜΒΛΙΩΤΗΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΙΝΔΙΚῃ ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(Μετάφρασις ὑπὸ Κ. Π.)

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον 17^{ον}.)

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Σουράδζα Δουούλας ἐπεμψε πρὸς τὸν εἰς Δελὶν ἐπὶ φιλῷ ὀνόματι κυριάρχην αὐτοῦ ἐπιστολήν, περιγράφουσαν μὲ πομπωδέστατον ὕρον τὴν τελευταίαν κατάκτησιν, ἔβαλε φρουρὰν εἰς τὸ φρούριον Γουλιέλμου, ἀπηγόρευσεν εἰς ὅλους τοὺς Ἄγγλους τὴν ἐν τῇ γειτονίᾳ αὐτοῦ κατοικίαν καὶ ὠρίσεν, ὅτι, εἰς μνήμην τῶν μεγάλων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ἡ Καλκούττα θέλει εἰς τὸ ἐξῆς ὀνομαζέσθαι Ἀλιναγόρα, ὅπερ ἐστὶ, Θεοῦ Πύλη.

Ἡ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Καλκούττης εἰδήσις ἐφθασεν εἰς Μεδράσθην κατὰ μῆνα Αὐγούστου καὶ ἐκίνησε τὴν θειοτέραν ἀγανάκτησιν. Ἡ ἀποικία πᾶσα

ἐζήτησεν ἐκδίκησιν, καὶ ἐντός 48 ὥρων ἀπεφασίσθη, ὅτι θέλει ἐκπεμφθῆ ἐπὶ τὸν Ὑγλιν ποταμὸν στρατεία, ἡγουμένων κατὰ ξηρὰν μὲν τοῦ Κλίβου, κατὰ θαλάσσιαν δὲ τοῦ ναυάρχου Οὐάτσωνος. 900 Ἄγγλοι πεζοί, ἄνδρες λογάδες, καὶ 1500 Σεπούοι συνεκρότησαν τὸν στρατὸν, τὸν ἐκπλεύσαντα διὰ νὰ τιμωρήσῃ ἡγεμόνα ὅστις εἶχεν ὑπηκόους πλείονας τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ΄ου, πλείονας τῆς αὐτοκρατορίας Μαρίας Θηρεσίας. Ἀπέπλευσε δὲ ἡ στρατεία ἐν μηνὶ ὀκτωβρίῳ, ἀλλ' ἀπαντήσασα ἐναντίους ἀνέμους δὲν ἐφθασεν εἰς Βεγγάλλην πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου.

Ὁ Ναβῶβ ἐτρύφα ἐν ἀλαζόνι ἀτφαλείᾳ εἰς Μυρσχεδαβάδην· τοσοῦτον δὲ ἦτον ἀμαθῆς τῆς καταστάσεως τῶν ξένων χωρῶν, ὥστε πολλάκις συνειθίζε νὰ λέγῃ, ὅτι ὅλη ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει 10,000 ἀνθρώπους, οὐδ' ἐθεώρησε ποτὲ δυνατόν, ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουν τολμήσει νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν ἐπικρατείαν του. Ἀλλ' ἂν καὶ παντάπασι δὲν ἐφοβεῖτο τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἤρχισε νὰ τοὺς ἐπιθυμῇ πολὺ· διότι τὰ εἰσοδήματά του ἤλαττοῦντο καὶ οἱ ὑπουργοὶ του κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξηγήσωσιν, ὅτι ἐνίοτε εἰμπορεῖ νὰ ἦναι συμφερότερον εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν ἐθνῶν νὰ προστατεύωσι τοὺς ἐμπόρους περὶ τὴν ἐλευθέραν ἀπόλαυσιν τῶν κερδῶν αὐτῶν παρὰ νὰ τοὺς βιάλωσιν εἰς τὰ βασιανιστήρια διὰ νὰ ἀνακαλύπτωσι κεκρυμμένους θησαυροὺς, ὥστε ἦτον ἤδη εὐδιάθετος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν ἑταιρείαν τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἐμπορικῶν αὐτῆς ἐργασιῶν, ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν, ὅτι ἄγγλικὸς στόλος ἐφθασεν εἰς Ὑγλιν· ὅθεν διέταξεν ἀμέσως νὰ ἀθροισθῇ ἅπας αὐτοῦ ὁ στρατὸς εἰς Μυρσχεδαβάδην καὶ ἤλασεν εἰς Καλκούτταν.

Ὁ Κλίβης ὠρμησεν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ δραστηριότητος, ἐκυρίευσε τὴν Βυδσχεβυδσχην (Budschebudsch), διελυσε τὴν φρουρὰν τοῦ φρουρίου Γουλιέλμου, ἀνέληψε τὴν Καλκούτταν καὶ ἐξεπόρθησε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ὑγλιν (διότι ὁ πάρχης Ὑγλιν ποταμὸς καὶ Ὑγλιν πόλις). Ὁ δὲ Ναβῶβ διατεθειμένος ἦν, ὡς νὰ ἐνδώσῃ μέχρι τινός εἰς τοὺς Ἄγγλους ἐτι μᾶλλον ἐνισχύσῃ εἰς τὴν τοιαύτην πρόθεσιν, ὅτε εἶδε τὰ δείγματα ταῦτα τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀνδρίας των. Ὅθεν διεκηρυκτέωτο περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ εἰσβαλόντος στρατοῦ, ὑποσχόμενος νὰ ἀνορθώσῃ τὸ ἐμπορικὸν κατὰστημα καὶ νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ληστευθέντας.

Ὁ Κλίβης, τοῦ ὁποῦ προορισμὸς ἦτον ὁ πόλεμος, ἠθάνετο, ὅτι πᾶσα μετὰ τοῦ Σαραδζᾶ Δοούλα συνεννόησις ἦτον ὅπωςδὴποτε ἀνέκτιμος. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία του ἦτο περιορισμένη, διότι ἐπιτροπὴ, συγκειμένη κυρίως ἀπὸ τῶν ἐκ Καλκούττης φυγάδων ὑπαλλήλων τῆς ἑταιρείας, εἶχε τὴν ἀνωτέραν τῶν πραγμάτων διεύθυνσιν, οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀνακτήσωσι τὰς θέσεις καὶ νὰ ἀποζημιωθῶσι διὰ τὰς ζημίας αὐτῶν. Ἡ ἐν Μαδράσῃ κυβέρνησις, λαβοῦσα τὴν ἀγγελίαν, ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην ἤρχισεν ὁ πόλεμος καὶ φοβουμένη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γάλλων, ἐπιθυμῇ πολὺ τὴν καθόδον τοῦ στόλου. Τε-

λευταῖον αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Ναβῶβ ἦσαν μεγάλα, ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἀμφίβολος, ὥστε ὁ Κλίβης συνήνεσε νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους περὶ εἰρήνης, ἂν καὶ ἐξέφρασε τὴν θλίψιν του, ὅτι τὰ πράγματα δὲν θέλουν τελειώσῃ ὅσον αὐτὸς ἐπεθύμει ἐν δόξῃ.

Ἀπὸ τῆς διαπραγματεύσεως ταύτης ἀρχεται νέα ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κλίβου περίοδος. Ἄχρι τοῦδε εἶχεν ἀναδειχθῆ ἀπλῶς στρατιώτης, ἐπιτελιῶν μετὰ πλείστης ἐπιτηδειότητος καὶ ἀνδρίας τὰ βουλευματα ἄλλων. Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφαίνεται κυρίως πολιτικὸς ἀνὴρ, ὑποτάσσων τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ κινήματα εἰς τὰ βουλευματα τὰ πολιτικά. Καὶ εἶναι μὲν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ ἰδιότητι ἀνεδείξε μεγάλα προτερήματα καὶ θαυμασίως νῦδοκίμησεν· ἀναμφισβήτητον ὅμως ἐπίσης εἶναι, ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις τῶν ὁποίων ἤρχισεν ἤδη νὰ μετέχῃ, κατέλιπον ῥυπὸν τινα εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ὑπόληψιν.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμοφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Ἰωάννου Μαλκόλμου ὅστις εἶναι πεισματωδῶς ἀποφασισμένος νὰ θεωρῇ ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ ἥρωος τοῦ ἦτον ὅλη καλοκάγαθία καὶ χρηστότης· δὲν δυνάμεθα ὅμως ἀφ' ἑτέρου νὰ προστεθῶμεν τῇ γνώμῃ τοῦ Μιλίου, ἐπὶ τοσοῦτον καταφορᾶς προελθόντος, ὥστε εἰπεῖν, ὅτι ὁ Κλίβης ἦτον ἄνθρωπος « μηδέποτε διττάσας νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἀπάτην, ὅσάκις ἡ ἀπάτη συνετέλει εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἐὰν καθ' ἡμᾶς νομίζομεν, ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ Κλίβου ἦτο τὸ ἀντίθετον τῆς πασοργίας· διότι ἦτο τολμηρὸς μέχρις ἀφροσύνης, ἀφελὴς μέχρις ἀπερισκεψίας, εἰλικρινὴς φίλος, ἐχθρὸς ἀπαρακάλυκτος, καὶ οὔτε ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτοῦ βίῳ, οὔτε ἐν τῷ δημοσίῳ, ὅσάκις ἐπολιτεύετο πρὸς ὁμογενεῖς, ἀπαντῶμέν τι τὸ ὑποδεικνύον ῥοπήν τινα πρὸς τὴν πανουργίαν. Ἐξεναντίας, εἰς ὅλας τὰς ἐριδας εἰς ἃς ὡς Ἄγγλος πρὸς Ἄγγλους περιεπλάκη, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ σχολῇ πυγμαχιῶν αὐτοῦ μέχρι τῆς καταιγιδώδους ἐκείνης ἐν τῷ Ἰνδικῷ κυβερνεῖω καὶ ἐν τῷ παρλαμέντῳ ἐριδος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας διήλθον οἱ ἑσχατοὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐνιαυτοί, καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματά του καταδεικνύουσι μεγαλοφυγίαν καὶ γενναιοπροσέειν. Ἡ ἀλήθεια, ὡς φαίνεται, εἶναι, ὅτι ἐθεώρει τὰ ἀνατολικά πολιτικά πράγματα ὡς παιδιᾶν, ἐν ᾗ οὐδὲν ὑπῆρχε τὸ μὴ χρηστὸν· ἤξευρεν, ὅτι τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς τῶν Ἰνδῶν πολὺ διεφέρει τοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατοῦντος· ἤξευρεν, ὅτι εἶχε νὰ παλιτευθῇ πρὸς ἀνθρώπους στερομένους τοῦ ἰδιώματος ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀνομάζεται τιμὴ, πρὸς ἀνθρώπους οἵτινες ἀμελλητὶ μὲν ἐδίδον πᾶσαν ὑπόσχεσιν καὶ πᾶσαν ὑπόσχεσιν ἀναισχύντως παρέβαινον, πρὸς ἀνθρώπους, οἵτινες διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των ἀδιστακτικῶς μετεχειρίζοντο τὴν δωροδοκίαν, τὴν ἐπιτορκίαν, τὴν ἀπάτην.

Αἱ ἐπιστολαὶ του μαρτυροῦσιν, ὅτι εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν μεγάλην διαφορὰν τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῆς τῶν Ἀσιατῶν καὶ τῆς τῶν Εὐρωπαϊῶν ἠθικῆς. Φαίνεται ἐξ ἐπειρέσας, καθ' ἡμᾶς ἐσφαλμένως, ὅτι πρὸς τοιοῦτους ἀντιπάλους οὐδὲν ἤδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἐὰν ἤθελεν ὑποβάλλει ἑαυτὸν εἰς

δυσμοὺς τῶν ὁποίων αὐτοὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι, ἐὰν ἐπέμενεν αὐτὸς μὲν λέγων ἀλήθειαν παρ' ἄλλων δὲ ἀλήθειαν μὴ ἀκούων καὶ ἐὰν, πρὸς ἴδιαν βλάβην, ἐξεπλήρου ἐπάτας τὰς ὑποχρεώσεις του πρὸς συμμάχους, οἵτινες οὐδέποτε ἐτήρουν ὄρον τινὰ μὴ λυσιτελεῖν εἰς αὐτούς. Ἐντεῦθεν ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ καθ' ὅλας τὰς λοιπὰς τοῦ βίου περιστασεις ἀναδειχθεὶς ἐντιμότετος πολίτης καὶ στρατιώτης, ἅμα εἶχε νὰ πράξῃ πρὸς Ἰνδὸν βραδύργον, ἀπέβαινε βραδύργος καὶ αὐτός, παρασυρόμενος προθύμως εἰς ἀπάτην, εἰς ὑποκριτικὰς φιλοφροσύνας, εἰς ὑποβολὴν ἐγγράφων καὶ εἰς κλαστογραφίαν.

Αἱ μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ τοῦ Ναβῶβ διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν κυρίως ὑπὸ δύο πρακτόρων, τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ἐπιτερείας Οὐάττωνος καὶ Βεγγαλινοῦ τινος ὀνόματι Ὀμιχούνδου. Ὁ Ὀμιχούνδης αὐτὸς ἦτον εἰς τῶν πλουσιωτάτων ἰθαγενῶν ἐμπόρων ὅσοι κατώκουν ἐν Καλκούττῃ καὶ ἔπαθε μεγάλας ζημίας ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκστρατείας τοῦ Ναβῶβ. Ὡς ἐκ τῶν ἐμπορικῶν του σχέσεων εἶχε γνωρίσει καλῶς τοὺς Ἄγγλους καὶ ἦτον ἐπιτηδειότατος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μεσίτης μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτῆς ἰθαγενεῦς. Πλεῖστον δὲ ἴσχυεν ἐπὶ τῆς ἰδίας φυλῆς καὶ εἶχεν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τὰ τε προτερήματα τῶν Ἰνδῶν, δηλαδὴ τὴν ταχύνοιαν, τὴν ἐπιτηδειότητα, τὴν καρτερίαν, καὶ τὰ τῶν Ἰνδῶν ἐλαττώματα, δηλαδὴ τὴν δουλοφροσύνην, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν προδοσίαν.

Ὁ Ναβῶβ ἐπολιτεύθη μετὰ τῆς δεινῆς ἀπιστίας πολιτικοῦ ἀνδρὸς Ἰνδοῦ καὶ μετὰ κουργοῦ παιδὸς τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα ἐξητθένησεν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἰδιογνωμοσύνης ὑπέσχετο, παλινῶδει, ἐχρησάσθαι, ὑπεξέφευγε καὶ ποτε ὠρμησε μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ Καλκούτταν ἅμα ὁμως ἰδὼν τοὺς Ἄγγλους ἐτοιμοὺς νὰ τὸν ἀποκρούσωσιν, ὑπεχώρησε περιδεὴς καὶ συνήνεσε νὰ συνομολογήσῃ πρὸς αὐτούς εἰρήνην κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν. Ἀλλὰ μόλις ἐγένετο ἡ συνθήκη καὶ ἐπεχείρησε νέας κατ' αὐτῶν ἐπιβουλάς. Συνεννοήθη μὲ τὸς ἐν Χανδερναγόρῃ Γαλλικὰς ἀρχὰς καὶ προστάλασε τὸν Βύσσον νὰ προτέλῃ ἀπὸ Δεκανῆς εἰς Ἰγγλιν διὰ νὰ ἐκβάλῃ τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ Βεγγάλης. Ὁ Κλίβης καὶ ὁ Οὐάττων ἐγένωσκον καλῶς ταῦτα πάντα ὅθεν ἀπεφάσιζαν νὰ καταφέρωσι καιρίαν τινὰ πληγὴν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Χανδερναγόρης πρὶν ἢ αὐτόθι ὑπάρχουσα δύναμις ἐνισχυθῇ διὰ τινῶν ἐπικουριῶν εἴτε ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς Ἰνδικῆς, εἴτε ἀπὸ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὁ μὲν Οὐάττων ἤγαγε τὴν ἀπὸ θαλάσσης στρατείαν, ὁ δὲ Κλίβης τὴν ἀπὸ ξηρᾶς, ἡ δὲ ἐπιτυχία τῶν κοινῶν τούτων ἀγώνων ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ πλήρης, διότι φρούριον, φρουρὰ, πυροβολικόν, πολεμοφόδια, τὰ πάντα ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων, μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχμαλῶτων ἦσαν 500 Εὐρωπαϊοὶ στρατιωτικοί.

Ὁ Ναβῶβ εἶχε φοβηθῆ καὶ μισήσει τοὺς Ἄγγλους, εἴτι πρὶν ἢ δυνῆθῃ νὰ ἀντιτάξῃ εἰς αὐτούς τοὺς Γάλλους, αὐτῶν ἀντιζήλους. Ἡδὴ νικηθέντων τῶν Γαλλῶν, ἤσυχισε νὰ θεωρῆ τοὺς Ἄγγλους μὲ πλειότερον εἰς φόβον καὶ δεινότερον μῖσος, τὸ δὲ ἀσθενὲς καὶ ἀλόγιστον πνεῦμα του ἐταλαντεύετο μεταξὺ τῆς τα-

πεινώσεως καὶ τῆς αὐθαδείας. Νῦν μὲν ἔστελλεν εἰς Καλκούτταν μέγα χρημάτων ποσόν, εἰς λογαριασμὸν τῆς ἀποζημιώσεως τὴν ὁποίαν ὤφειλε διὰ τὴν γενομένην παρ' αὐτοῦ ἀδικίαν. Τὴν δ' ἐπιούσαν ἔπεμπε δῶρον πολυτίμων λίθων πρὸς τὸν Βύσσον, προτρέπων τὸν διάστημα τοῦτον ἀξιωματικὸν νὰ σκεύσῃ εἰς ἀμυιαν τῆς Βεγγάλης «κατὰ Κλίβου, τοῦ ἐν πολέμῳ τολμᾶ μῆροῦ, τὸν ὁποῖον» ἔλεγεν ἡ αὐτοῦ Ὑψηλότης, «εἴθε εὖρη πᾶσα κακὴ τύχη.» Πότε διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν Ἄγγλων, πότε ἀνεκάλει τὰς διαταγὰς ταύτας ἄλλοτε ἐσχίζε τὰς ἐπιστολάς τοῦ Κλίβου, ἔπειτα ἔστελλεν ἀπαντήσεις συντεταγμένας εἰς τὸ ἀνθηρότερον τῆς εὐγενείας ὕφος. Τώρα ἐπρόσαζε τὸν Οὐάττων νὰ κρημνισθῇ ἀπὸ ἐμπρός του καὶ τὸν ἠπειλεῖ, ὅτι θέλει τὸν ἀνασκολοπίσει μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεκάλει τὸν Οὐάττων καὶ ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν ὕβριν. Ἐντούτοις, ἡ ἀθλία καὶ κακίστη αὐτοῦ κυβερνήσις, ἡ ἀβελτηρία του, τὰ ἀκόλαστα αὐτοῦ ἦθη καὶ ἡ προσήλωσις του εἰς τὸν συρφετὸν τῆς κοινωνίας προσέβαλον ἀπάσας τὰς τάξεις τῶν ὑπηκόων του, στρατιώτας, ἐμπόρους, πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς τε μεγαλόφρονας, καὶ μεγαλοπρεπεῖς Μωαμεθανοὺς καὶ τοὺς δειλοὺς, τοὺς ταπεινοὺς, τοὺς φειδωλοὺς ἐγγωρίους τῆς Ἰνδικῆς. Ὅθεν συνακροτήθη φοδερὰ κατ' αὐτοῦ συνωμοσία, τῆς ὁποίας μέτοχοι ἦσαν ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Ρουδούλλης, ὁ ἀρχισπράτηγος Μιρ Δζαφφείρας καὶ ὁ πλουσιώτατος τῆς Ἰνδικῆς τραπεζίτης Δζυγγέτ Σεΐτης διακοινοθέντος δὲ τοῦ πράγματος εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἤρχισαν συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν ἐν Μυρσχεδαβάδῃ δυσηρεστημένων καὶ τῆς ἐν Καλκούττῃ ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐδίσταζε περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' ὁ Κλίβης ἦτον ὑπὲρ τῶν συνωμοτῶν, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιμονὴ ὑπερέβαλον πᾶσαν ἀντίστασιν. Ὅθεν ἀπερασίσθη, ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουσιν συντελέσει πᾶτη δυνάμει εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ Συραδζᾶ Δρούλα καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βεγγάλης ἀνούψωσιν τοῦ Μιρ Δζαφφείρου, ὑποσχεθέντος εἰς ἀμοιβὴν πλουσίαν μὲν ἀποζημιῶσιν τῇ ἐταιρίᾳ καὶ τοῖς ὑπηρεταῖς αὐτῆς, δωρεὰν δὲ θαψιλῆ εἰς τὸν στρατὸν, τὸν στόλον καὶ τὴν ἐπιτροπὴν. Αἱ μυσταφαὶ κακίαι τοῦ Συραδζᾶ Δρούλα, ἡ ἀδικία τὴν ὁποίαν ἔπαθον ἐκ' αὐτοῦ οἱ Ἄγγλοι, ὁ κίνδυνος τὸν ὁποῖον τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἠθέλε τρέξει, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἐξηκολούθει κυβερνῶν τὴν χώραν ἐκείνην, δικαιολογεῖ, νομίζομεν, ἀποχρώντως τὴν περὶ τῆς καθαίρεσεως αὐτοῦ ἀπόφασιν. Τὸ πάντῃ ὁμως ἀδικαιολόγητον εἶναι ἡ ὑπόκρισις εἰς τὴν ὁποίαν κατεδέχθη νὰ καταβῇ ὁ Κλίβης. Διότι ἔγραψε πρὸς τὸν Συραδζᾶ Δρούλαν τοιοῦτον φιλικῶς, ὥστε ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐντεῶς ἀμέριμον κατέστητε τὸν ἀσθενῆ ἐκείνον ἡγεμόνα. Ὁ αὐτὸς δὲ ταχυδρόμος ὅστις ἐκόμισεν εἰς τὸν Ναβῶβ τὰ, κατὰ τὸν Κλίβην, καθησυχαστικὸν τοῦτο ἔγγραφον ἐκόμισεν εἰς τὸν Οὐάττων ἐπιστολὴν διαλαμβανουσαν τάδε. «Εἰπάτε εἰς τὸν Μιρ Δζαφφείραν νὰ μὴ φοβῆται τίποτε, διότι μελετῶ νὰ ἔλθω πρὸς αὐτὸν μετὰ 5,000 ἀνδρῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἔτρεψαν τὰ νῶτα. Βεβαιώσατέ τον δέ, ὅτι θέλω βαδίσει νυχθημερόν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ὅτι θέλω τὸν ὑπο-

στηρίξει, ἐνόσω ἓνα καὶ μόνον θέλω ἔχει ἀκόμη ἀνθρώπων. »

Καὶ ἦτο μὲν ἀδύνατον, συνωμοσία ἔχουσα τοσούτους κλάδους νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅλως ἀδηλός καὶ ἀπόκρυφος· ὅθεν ἐφθασαν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ναβὼβ φθῆμαι ἱκαναὶ νὰ διεγείρωσι τὴν ὑπόψιαν του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καθητύχασαν αὐτὸν τὰ ψεύδη καὶ τὰ σοφίσματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἐφευρετὴς τοῦ Ὀμιχούνδου νοῦ· μετὰ θαυμαστῆς τωάντι ἐπιτηδειότητος, ἐπενόησεν· Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβαινον κατὰ βούην καὶ τὸ πρᾶγμα εἶχε σχεδὸν ὠριμάσει, ὅτε ὁ Κλίθης ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Ὀμιχούνδης μελετᾷ ἀπάτην· διότι εἶχε μὲν δοθῆ εἰς τὸν πονηρὸν Βεγγαληνὸν ὑπόσχεσις ἀδράς ἀποζημιώσεως δι' ὅσα ἀπώλετεν εἰς Καλκούτταν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει εἰς αὐτόν. Οὗτος παρέτχε μεγάλας ὑπηρεσίας καὶ ἐκράτει εἰς χεῖράς του τὸν μίτον τοῦ ὄλου μηχανήματος· μία δὲ λέξις τὴν ὁποίαν ἤθελε συρίξει εἰς τὸ οὖς τοῦ Συραδζᾶ Δουόλα, ἠδύνατο νὰ μη δενίσῃ πάντα ὅσα ἐπραξεν· ἡ ζωὴ τοῦ Οὐάτσωνα, τοῦ Μίρ Δζαφφείρου, ὄλων τῶν συνωμοτῶν ἦτον εἰς χεῖράς του. Ὅθεν ἀπεφάσιζε νὰ ὠφελθῆ ἀπὸ τῆς θέσιν του ταύτην ἵνα ἐπιβάλλῃ νέας εἰς τοὺς συνεργούς αὐτοῦ συνθήκας, καὶ ἀπήτησε 300,000 λιρῶν στερλινῶν ἀπὸ αὐτοῦς, εἴαν θέλωσι νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχων τὴν συνδρομὴν του. Ἡ ἐπιτροπὴ, ἀγανακτήσασα διὰ τὴν προδοσίαν καὶ κτηνεῖσα διὰ τὸν κίνδυνον δὲν ἤξευρε τί δρόμον νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἀλλ' ὁ Κλίθης ἦτο πλέον ἢ ἐνάμιλλος τοῦ Ὀμιχούνδου περὶ τὰ τῷ Ὀμιχούνδῃ ἴδια τεχνάσματα, διότι εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· αὐτὸς εἶναι κακοῦργος· πᾶσα λοιπὸν τέχνη, ἱκανὴ νὰ ματαιώσῃ τὴν κακούργιαν ταύτην, εἶναι εὐδίκαιολόγητος. Ὅ,τι κάλλιστον ἔχει νὰ πράξῃ ἢ ἐπιτροπὴ, εἶναι νὰ ὑποσχεθῆ τὰ ἀπαιτούμενα· Μετ' ὀλίγον ὁ Ὀμιχούνδης θέλει περιέλθῃ εἰς τὴν διάκρισίν της καὶ τότε ἢ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἀποστεροῦσα αὐτὸν ὄχι μόνον τῆς ἤδη ἀπαιτηθείσης δωροδοκίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποζημιώσεως τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ λάβωσι πάντες οἱ λοιποὶ, οἱ ἐν Καλκούττῃ παθόντες.

Ἡ συμβουλή του ἐγένετο δεκτὴ· Πῶς ὁμως ἐμελλε νὰ ἀπατηθῆ ὁ προμηθὴς καὶ δευδερκὴς Ἰνδός ὅστις εἶχεν ἀπαιτήσεσι νὰ περιληφθῆ εἰς τὴν μεταξὺ Μίρ Δζαφφείρου καὶ τῶν Ἀγγλῶν συνθήκην ἴδιον περὶ τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ ἄρθρον καὶ πρὶν ἢ ὁμολογήσῃ ἐαυτὸν εὐχαριστημένον ἠθελε νὰ ἴδῃ ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὸ ἄρθρον τοῦτο· Ὁ Κλίθης εἶχεν ἑτοιμον τὸν τρόπον τῆς θεραπείας καὶ εἶπε νὰ ἐτοιμασθῶν δύο τῆς συνθήκης ἀπόγραφα τὸ μὲν ἐπὶ λευκοῦ, τὸ δ' ἐπὶ ἐρυθροῦ χάρτου, τὸ πρῶτον γνήσιον, τὸ δεύτερον εἰκονικόν. Ἐν τῷ πρώτῳ οὐδεμίαν ἐγένετο μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμιχούνδου τὸ δὲ δεύτερον, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ ἐπιδειχθῆ εἰς αὐτόν, περιεῖχε τὸν ἀπαιτηθέντα παρ' αὐτοῦ ὄρον.

Τότε ὁμως παρέστη ἑτέρα δυσκολία· ὁ ναύαρχος Οὐάτσων ἐδίστασε νὰ ὑπογράψῃ τὸ ἐρυθρὸν ἀπόγραφον, ὁ δὲ Ὀμιχούνδης ἦτον ἄνθρωπος τοσοῦτον δευδερκὴς καὶ προσεκτικὸς, ὥστε ἡ ἔλλειψις τοσοῦτον οὐσιώδους ὀνόματος ἠθελε πιθανώτατα διεγείρει τὴν ὑπόψιαν του. Ἀφ' ἑτέρου ὁμως καὶ ὁ Κλίθης δὲν συνείθιζε ν' ἀφίγη ἡμιτελῆ τὰ πράγματα καὶ (ἐρυθριῶμεν

σχεδὸν νὰ τὸ γράψωμεν) ἐπλαστογράφησε τὸ ὄνομα τοῦ ναυάρχου Οὐάτσωνος.

Τὰ πάντα λοιπὸν εἶχον ἤδη ἐτοιμασθῆ πρὸς ἐναρξίν τοῦ κινήματος· καὶ φυγάντος λάθρα τοῦ Οὐάτσωνος ἀπο Μυρτγεδαβάδης, ὁ Κλίθης ἐκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν Ναβὼβ εἰς ὕψος ὀλίως διαφορὸν τῶν προηγουμένων ἐπιστολῶν· ἰστορήσεν ἅπαντα τὰ ἀδικήματα ὅσα ἔπαθον ἀπὸ αὐτὸν οἱ Βρετανοὶ, εἶπεν ἑαυτὸν πρόθυμον νὰ ὑποβάλλῃ ἀπάσας τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορίας εἰς τὴν διαίτησιν τοῦ Μίρ Δζαφφείρου καὶ κατέστρεψε τὸν λόγον, ἀναγγέλλων, ὅτι ἐπειδὴ ἐπίκειται ἡ τῶν βροχῶν ὥρα αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἠθελον θεωρήσει τιμὴν των νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα διὰ νὰ λάβωσιν ἀπάντησιν Της.

Ὁ Συραδζᾶ Δουόλας ἠθροισεν ἀμέσως ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἀγγλους. Ἡ συμφωνία ἦτον, ὅτι ὁ Μίρ Δζαφφείρης, χωρισθεὶς ἀπὸ τοῦ Ναβὼβ, θέλει διηδιβάσει τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ μοῖραν εἰς τὸν Κλίθην· ἀλλ' ὅτε ἤλθεν ἡ κρίσιμος στιγμή, ὁ φόβος τοῦ συνωμοτῆ ἀνεδείχθη ἐπικρατέστερος τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοδοξίας· καὶ ἐνῶ ὁ Κλίθης εἶχεν ἤδη προχωρήσει μέχρι Κοσιμβυζάρου (Kossimbuzar), ὁ δὲ Ναβὼβ ἐστρατοπεδευσε μετὰ δυνάμειος ἰσχυρᾶς οὐ πολὺ μακρὰν ἐκεῖθεν εἰς Πλασσὺν, ὁ Μίρ Δζαφφείρας ἀνέβαλλεν ἔτι νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του, καὶ ἀπέφυγε νὰ δώσῃ ὀριστικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς κατεπειγούσας περὶ τούτου ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀγγλοῦ στρατηγοῦ.

Ὁ Κλίθης ἦτον εἰς δεινότητην ἀμηχανίαν· διότι οὐδεμίαν μὲν ἠδύνατο νὰ εἴσῃ πίστιν εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀνδρίαν τῶν συμμάχων του, ὁποῖαν δὴποτε δὲ πεποιθήσιν καὶ ἂν εἶχεν εἰς τὰ ἴδια στρατιωτικὰ προτερήματα, καὶ εἰς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν τῶν ταγμάτων του, δὲν ἦτον ὁμως πρᾶγμα εὐχερὲς νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας μετὰ στρατοῦ τὸν ἀριθμὸν εἰκοσαπλασίουτος. Πρὸ τοῦ στρατοπέδου του ἔρρεε πτάμιον, τὸ ὁποῖον εὐκόλον μὲν ἦτο· νὰ περάσῃ, ἀλλ' εἴαν ὁμως τὰ πράγματα ἀπέβαινον κακῶς οὐδὲ εἰς ἕκ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ φάλαγγος ἐμελλέ ποτε νὰ διαβῆ ἀνακάμπτων εἰς τὰ ἴδια. Καὶ τότε πρώτη καὶ τελευταία φοράν, τὸ ἀτρόμητον αὐτοῦ πνεῦμα ἐδίστασεν ἐπὶ τινὰς ὥρας νὰ ἀναλάβῃ τὴν φοβεράν εὐθύνην τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως. Ὅθεν συνεκάλεσε στρατιωτικὸν συμβούλιον, τοῦ ὁποῖου ἡ πλειονοψηφία εἶπεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πολεμήσωσι καὶ ὁ Κλίθης συνεφώνησε μετὰ τῆς πλειονοψηφίας. Πολλὰ δὲ ἔτη βραδύτερον συνείθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι ἅπαξ μόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ συνεκάλεσε στρατιωτικὸν συμβούλιον, καὶ ὅτι ἂν ἠθελεν ἀκολουθήσει τὴν γνώμην τοῦ συμβουλίου τούτου, οἱ Ἀγγλοὶ οὐδέποτε ἠθελον κατασταθῆ κύριοι τῆς Βεγγάλης. Ἀλλὰ μόλις διαλυθέντος τοῦ συνεδρίου ἤλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ καθήσας μόνος ὑπὸ τὴν σκιάν δένδρων τινῶν διετέλεσεν αὐτόθι μίαν περίπου ὥραν διανοούμενος· ἐπανῆλθε δ' ἐκεῖθεν μετὰ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναρρίψῃ τὸν περὶ τοῦ παντὸς κῦβαν καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι τὰ πάντα, ὥστε τὴν ἐπιούσαν τὴν πρῶτὴν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν.

Ὁ στρατός λοιπὸν ἐπέρασε τὸν ποταμὸν καί, μετὰ ἐκίπωνον πορείαν ὅλης ἡμέρας, κατεσχῆνωσε, πολὺ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐντὸς ἄλσους τινός, πλησίον τοῦ Πλασσύος ὅπου ἦτον ὁ ἐχθρός. Ὁ Κλίβης δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ κοιμηθῆ, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς νυκτός διετέλεσεν ἀκρεώμενος τὸν κρότον τῶν τυμπάνων καὶ τῶν κυμβάλων, τὸν ἀπὸ τοῦ εὐρέος στρατοπέδου τοῦ Ναβῶθ ἐξερχόμενον· οὐδὲ πρέπει νὰ ἀπορήσωμεν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ καρδία ἤσθανετο ἐνίοτε δισταγμὸν τινα, ἀναλογιζομένου κατὰ πόσον ὑπερεχούσης δυνάμειος καὶ τίνος ἐπάθλου ἐνεκεν ἐμελλε μετ' ὀλίγας ὥρας νὰ ἀγωνισθῆ.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Συραδζᾶ Δοούλα ἡ ἡσυχία δὲν ἦτο πλέον ἀνενόητος. Τὴν ἀσθενῆ ἅμα καὶ θυελλώδη αὐτοῦ ψυχὴν ἐσπάρασσον φόβοι ἀγριοὶ καὶ δεινοὶ περιδεῆς διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἐπικείμενον τοῦ κρισίμου ἀγῶνος, δυσπιστῶν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἰδίου στρατοῦ, πάντα τὸν πλησιάζοντα ὀφρωδῶν καὶ ὀφρωδῶν ἐπίσης νὰ μὲνη μόνος, ἐκάθητο ἐντὸς τῆς σπηλῆς αὐτοῦ σκυθρωπὸς καὶ καταδικωμένος, ὡς ἤθελεν εἶπε ἀρχαῖος ποιητῆς, ὑπὸ τῶν Ἑρινύων τῶν δυστυχῶν ἐκείνων οἵτινες, ἐκπνέοντες ἐν τῷ μέλανι κευθμῶνι, κατηράσθησαν αὐτῷ.

Καὶ ἀνέτειλε λοιπὸν ἡ ἡμέρα, ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐμελλε νὰ ἀποφασισθῆ ἡ τύχη τῆς Ἰνδικῆς. Ἄμα δετῆ ἔω, ἤρχισεν ὁ στρατός τοῦ Ναβῶθ, διὰ πολλῶν στομιῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἐκβάλλων, νὰ φέρηται ἐπὶ τὸ ἄλσος ἐν ᾧ ἦσαν κατεσκηνωμένοι οἱ Ἄγγλοι 40,000 πεζοὶ μετὰ τουφεκίων, λογχῶν, σπαθῶν, τόξων, βελῶν ὠπλισμένοι, ἐκάλυπτον τὴν πεδιάδα. Συνωδεύοντο δὲ ὑπὸ 50 ὀγκωδεστάτων πυροβόλων, ὧν ἕκαστον ἐσύρετο ἀπὸ πολλὰ ζεύγη λευκῶν βοῶν, ὀπισθεν δὲ προωθείτο ὑπὸ ἐλέφαντος· μικρότερα δὲ τινα πυροβόλα, ἀγόμενα ὑπὸ εὐαρίθμων Γάλλων ἐπικούρων, ἦσαν ἴσως φοβερώτερα. Τὸ ἵππικὸν συνεποσοῦτο εἰς 15,000 ἀνδρῶν ληφθέντων ὀχιὰπὸ τῶν ἐκτεθηλυμένων κατοίκων τῆς Βεγγάλης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γενναίας φυλῆς, ἧτις κατοῦσι εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας· ὁ δὲ ἐξησκημένος τοῦ Κλίβου ὀφθαλμὸς παρετήρησεν, ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ ἵπποι ἦσαν τῶν ἐν Κερνατικῇ ῥωμαλεώτεροι· ἡ δὲ δύναμις, πῆν ὁποῖαν εἶχε ν' ἀντίπαρατάξῃ εἰς τὸ μέγα τοῦτο πλῆθος, συνέκειτο ἐκ 3000 μόνον ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἐκ τούτων ἦσαν 1,000 περίπου Ἄγγλοι ἅπαντες δὲ ἦγοντο ὑπὸ Ἄγγλων ἀξιωματικῶν καὶ εἶχον ἐξασκηθῆ εἰς τὴν ἀγγλικὴν πειθαρχίαν. Πρωτοστάται τῆς μικρᾶς ταύτης φάλαγγος ἦσαν οἱ ἄνδρες τοῦ 39 συντάγματος, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς σήμερον φέρει ἐπὶ τῆς σημαίας αὐτοῦ, ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν παρατήμων, ἅπερ ὑπὸ Οὐελλιγκτῶνα ἐκτίησεν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Γασκωνίᾳ, τὸ ὄνομα τοῦ Πλασσύος μετὰ τοῦ ὑπερηφάνου ἀποφθέγματος *Primus in Indis*.

Ἡ μάχη ἤρχισε διὰ κανονοβολισμοῦ, καθ' ὃν τὸ μὲν πυροβολικὸν τοῦ Ναβῶθ οὐδὲν σχεδὸν ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα, τὰ δὲ μικρὰ πυροβόλα τῶν Ἄγγλων πολλὴν ἐπήγαγον θραύσειν. Οὐκ ὀλίγοι ἐπίσημοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Συραδζᾶ Δοούλα ἐπέσον, καὶ ἡ ταραχὴ ἡ ἤρχισεν νὰ διαδίδεται εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ του· ὁ δὲ ἴδιος

αὐτοῦ φόβος ἤξανε κατὰ πᾶσαν στιγμὴν καί, ἐπειδὴ εἰς τῶν συνωμοτῶν παρέστησεν αὐτῷ ὅτι ἦτο κατάλληλον νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ὁ Ναβῶθ ἠσπᾶσθη προθύμως τὴν δολίαν ταύτην συμβουλήν, καθὸ συμφωνοῦσαν μὲ τὴν ὑπόκωφον προτροπὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ δειλίας· ὅθεν διέταξε τὸν στρατὸν του νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, καὶ ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπεφάσισε τὴν τύχην του. Ὁ Κλίβης, ἀρπάσας τὴν εὐκαιρίαν, παρήγγειλε τὰ στρατεύματά του νὰ προχωρήσωσι. Τὸ πεσυρμένον καὶ ἄθυμον πλῆθος ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς εὐρυθμου ἀνδρίας. Οὐδέποτε ὄχλου συρφετός προσβληθεὶς ὑπὸ τακτικῶν στρατιωτῶν κατεστράφη ὀλοσχερέστερον. Ἡ μικρὰ τῶν Γάλλων φάλαγγε ἦτις μόνη ἠδύνατο ν' ἀντισταθῆ εἰς τοὺς Ἄγγλους, παρεσύρθη ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῶν φυγάδων. Ἐν ὥρα μὲν ὁ στρατός τοῦ Συραδζᾶ Δοούλα διελύθη ἵνα μὴ συγκροτηθῆ πλέον ποτέ. Καὶ ἐφρονεύθησαν μὲν 500 μόνον ἐκ τῶν νικηθέντων, ἀλλὰ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, τὰ πυροβόλα αὐτῶν, τὰ σκεύη αὐτῶν, τὰ ἀναρίθμητα ὄχηματα, τὰ ἀναρίθμητα θρέμματα ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν. Ὁ Κλίβης δὲν ἀπέβαλεν εἰμὴ 22 θανατωθέντας καὶ 50 πληγωμένους στρατιώτας, διὰ τοσοῦτον δὲ μικρᾶς θυσίας διέλυσε στρατὸν 60,000 περίπου ἀνδρῶν καὶ καθυπέταξε κράτος ἔχον ἕκτασιν μεγαλητέραν καὶ κατοίκους πλειοτέρους ἢ ἡ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ.

Ἐπιόντος τοῦ ἀγῶνος ὁ Μίρ Δζαφφείρας οὐδεμίαν παρέσχεν εἰς τοὺς Ἄγγλους βοήθειαν. Ἄμα ὁμως εἶδεν ὅτι ἡ μάχη ἐκρίθη, ἀπεχωρίσθη μετὰ τῆς τεταγμένης ὑπ' αὐτὸν μοίρας ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀφοῦ κατέπαυσεν ἡ συμπλοκή, ἐπιμψε νὰ συγχαρῆ τὸν σύμμαχόν του· τὴν δ' ἐπιούσαν πρωτὴ ἦλθεν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν στρατόπεδον, περίφοβος ὅπως οὐν διὰ τὴν ὑποδοχὴν ἦτις τὸν περιέμενε· καὶ ἔδωκε πρόδηλα σημεῖα ἀνησυχίας, ὅτε εἶδε προελθὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον ἐστάλη διὰ νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰς προσκυούσας εἰς τὸν βαθμὸν του τιμάς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ φόβοι του διελύθησαν· ὁ Κλίβης, ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν τὸν ἠσπᾶσθη, τὸν ἐνηγκαλίσθη, τὸν ἐχαιρέτισεν ὡς Ναβῶθ τῶν τριῶν μεγάλων ἐπαρχιῶν Βεγγάλης, Βαχάρας καὶ Ὀρίσας, ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν ἀπολογίαν του καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ βαδίσῃ ἀμελλητί ἐπὶ Μυρτχεδαβάδην.

Ὁ Συραδζᾶ Δοούλας ἐφυγεν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ πλείστης ὀσης σπουδῆς ἐπὶ ταχύποδος καμήλου καὶ φθάσας ἐντὸς 24 περίπου ὡρῶν εἰς Μυρτχεδαβάδην, συνεκάλεσεν ἐνταῦθα συμβούλιον τοῦ ὁποῖου οἱ φρονιμώτεροι ἄνδρες ἐγνωμοδότησαν, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων ἀπὸ τῶν ὁποίων οὐδὲν δεινότερον ἠδύνατο νὰ φοβηθῆ τῆς καθαιρέσεως καὶ φυλακῆς. Ἀλλ' αὐτὸς ἀπέδωκε τὴν συμβουλήν ταύτην εἰς προδοσίαν, καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι τὸν προέτρεψαν νὰ δοκιμάσῃ ἐκ νέου τὴν τύχην τοῦ πολέμου, ἐνέκρινε τὴν συμβουλήν ταύτην καὶ ἐξέδωκε περὶ τούτου διαταγὰς. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὁ ἄθλιος τὴν γενναϊότητα νὰ ἐπιμείνῃ οὐδὲ μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν εἰς ἀνδροπρεπῆ ἀπόφασιν· μανθάνει ὅτι ὁ Μίρ Δζαφφείρας ἔφθασε καὶ ὁ φόβος του καταντᾷ εἰς τὸ ἔπακρον. Ὅθεν μετημφιστῆμένος ἱμάτιον εὐτελές καὶ κρα-

των εἰς χεῖρας νάρθηκα πολυτίμων λίθων, καταβαίνει διὰ νυκτός ἀπὸ παραθύρου τῶν βασιλείων του καὶ ἀποπλέει, ὑπὸ δύο μόνων ἀκολουθῶν συνωδευμένος, διὰ τοῦ ποταμοῦ, εἰς Πάτναν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν ὁ Κλίθης μετὰ 200 Ἀγγλῶν στρατιωτῶν καὶ 300 Σερπῶν, εἰς Μυρσχε-δαβάδην, ὅπου παρεσκευάσθη αὐτῷ εἰς κατάλυσι-βασιλείον, ὑπὸ τοσοῦτον εὐρυχώρου κήπου περιστοι-χισμένον, ὥστε ἅπαντα τὰ συνοδεύσαντα τὸν Κλίθη στρατεύματα ἠδυνήθησαν νὰ κατασκηνώσωσιν ἐν ἀνέ-σει εἰς τὸν κήπον τοῦτον. Ἐν τῷ ἅμα ἐγένετο ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Μῆρ Δζαφφείρου. Ὁ Κλίθης προσήγαγε τὸν νέον Ναδιῶ εἰς τὸν ἡγεμονικὸν θρό-νον, τὸν ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ, προσέφερεν αὐτῷ, κατὰ τὸ παναρχαῖον ἔθος τῆς ἀνατολῆς, ἀνάθημα ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἔπειτα, τραπεῖς πρὸς τοὺς πληροῦντας τὴν αἴθουσαν ἰθαγενεῖς, συνεχάρη αὐτοὺς διὰ τὴν ἀγαθὴν τύχην, ἣτις τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοῦ τυράννου. Ἐναγκάσθη δὲ αἱ τὴν περίστασιν ταύτην νὰ μεταχειρισθῆ διερ-μηνεῖα διότι ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τῶντι, ὅτι, ἐνῶ τοσοῦτον χρόνον διέτριψεν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐνῶ το-σοῦτον ἀκριβῶς ἐγνώρισεν τὰ τε Ἰνδικὰ πράγματα, καὶ τὸν Ἰνδικὸν χαρακτήρα καὶ ἐνῶ τοσοῦτον ἐλάτ-τρεύετο ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν στρατιωτῶν, οὐδέποτε ὁμοῦς ἠδυνήθη νὰ ἐκφρασθῆ εὐχερῶς εἰς οἵανδήποτε τινὰ Ἰνδικὴν γλῶσσαν. Ἐνίοτε μάλιστα ἠναγκάσθη, εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς σχέσεις του, νὰ μεταχειρισθῆ τὰ ὀλίγα πορτογαλικά τὰ ὅποια ἔμαθεν ὅτε, νεώτα-τος ἔτι, διήλθε διὰ τῆς Βρασιλίας.

Ὁ νέος ἡγεμὼν προσεκλήθη ἤδη νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει πρὸς τοὺς συμμάχους του. Γενομένης δὲ συνελεύσεως ἐν τῇ οἴκῳ τοῦ πλουσιωτάτου Ἰνδοῦ Δζαγγέτ Σείτου, ἵνα δια-ταχθῶσι τὰ δέοντα περὶ τούτου, προσῆλθεν εἰς αὐ-τὴν καὶ ὁ Ὀμιχούνδης, πεποιθῶς ὅτι ἀπολαμβάνει πληρεστάτην τὴν εὐνοίαν τοῦ Κλίθου, ὅστις, μετὰ προσ-ποιήσεως ὑπερβαίνουσας καὶ αὐτὴν τὴν Βεγγαλικὴν προσποίησην, εἶχε πολιτευθῆ πρὸς αὐτὸν μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας μὲ ἀπαραιμείωτον φιλοφροσύνην. Προελθόντος δὲ τοῦ λευκοῦ ἀπογράφου καὶ ἀναγνω-σθέντος, ὁ Κλίθης ἐτραίπη ἤδη πρὸς ἕνα τῶν ὑπαλλή-λων τῆς ἐταιρείας, ὀνόματι Σαράρτωνα καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ἀγγλιστί: « Καίρὸς εἶναι νὰ ἐξαγάγωμεν τῆς ἀπάτης τὸν Ὀμιχούνδην. » « Ὀμιχούνδην » εἶπεν ὁ Σαράρτων Ἰνδιστί, « τὸ ἐρυθρὸν ἀπόγραφον εἶναι πλαστὸν δὲν ἔχεις τίποτε νὰ λαμβάνης. » Ὁ Ὀμι-χούνδης ἐπισεν ἔξω φρενῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὑπε-ρετῶν του καὶ συνῆλθε μὲν πάλιν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά του ἔπαθε πληγὴν ἀνήκεστον. Ὁ Κλίθης, ὅστις, ἂν καὶ εἰς τὰς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς τῆς Ἰνδικῆς ἀνδρας σχέσεις του ὀλίγας ἔπαυσε τύφει συνειδότος, δὲν ἦ-τον ὁμοῦς ἀπάνθρωπος, συνεκινήθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἶ-δε τὸν Ὀμιχούνδην, ὠμίλησε φιλικῶς πρὸς αὐτὸν, τὸν συνεβούλευσε νὰ ὑπάγῃ εἰς προσκύνησιν κανενὸς μεγάλου Ἰνδικοῦ ναοῦ, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ τόπου θέλει ἀνορθώσῃ τὴν ὑγείαν του, καὶ ἐφάνη μάλιστα διατεθειμένος, λησμονῶν πάντα τὰ προηγού-

μενα, νὰ τὸν μεταχειρισθῆ πάλιν εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρε-σίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰφνιδίας ταύτης προσβολῆς, ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος περιῆλθε βαθμηδὸν εἰς βλακείαν. Αὐτὸς ὁ ἄλλοτε διακσεκρίμενος ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ νοός του καὶ τῇ ἀρελείᾳ τὴν ἐξεδότου κατητώτευσεν ἤδη τὰ λείψανα τῆς περιουσίας του εἰς παιδαριώδη ἀθύρμα-τα καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐπιδεικνύῃ ἐαυτὸν περιβεβλημένον πλοῦτια ἐνδύματα καὶ ὑπὸ πολυτίμων λίθων κεκαλυμ-μένα, τοιοῦτον δὲ ταλαίπωρον διαγαγῶν ἐπὶ τινὰς μῆνας βίον, ἐτελεύτησεν.

Ἡθέλομεν νομίσει περιττὸν νὰ ἑπιπέρωμεν παρα-τηρήσεις τινὰς διὰ νὰ καθοδηγήσωμεν τὴν περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου, ἐάν ὁ Ἰωάννης Μιχκόλμης δὲν ἐπαχείρει νὰ δικαιολογήσῃ αὐτὴν καθ' ὀλοκληρίαν. Λυπεῖται μὲν διότι ἐγένετο ἀνάγκη τῆς χρήσεως τοσοῦτον ἀξιωμαμένου μέσου οἷον ἡ πλαστογραφία, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἤμαρτε κατὰ τίς τὸν ἀπαταιῶνα ἀπατῶν. Νομίζει, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ δὲν εἶναι ὑπόχρεοι νὰ τηρῶσι πίστιν πρὸς ἄνθρώπους ἀδαμίαν πίστιν τηροῦντας καὶ ὅτι, ἐάν ἤθελον ἐκπληρώσει τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν πρὸς τὸν κακοῦθη Βεγγαληνὸν, τὸ λαμπρὸν τοῦτο παρά-δειγμα προδοσίας εὐτυχοῦς ἤθελε παραγάγει σμήνος μιμητῶν. Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν θέλομεν ἐξετάσει τὴν ὑπό-θεσιν ταύτην κατὰ τὰς αὐστηρὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς· ἡ τοιαύτη ἐξέτασις εἶναι τῶντι περιττὴ, διότι καὶ ἂν ἠθέλομεν θεωρήσει τὸ ζήτημα μόνον ὡς ζήτημα ὠφελείας, εἰς τὴν ἐντελεστέραν ἐννοίαν τῆς λέξεως ταύτης, εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ὁ Κλίθης εἶχεν ὄλιγος διόλου ἄδικον καὶ ὅτι ὅχι μόνον κακούργημα, ἀλλὰ καὶ τράλμα ἐπραξεν. Ὅτι ἡ χρηστότης εἶναι ἡ καλ-λίστη πολιτικὴ, τοῦτο εἶναι ἀρχὴ τὴν ὁποίαν θεωροῦ-μεν ἐν γένει μὲν ἀναμφισβήτητον καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς τὰς εὐτελεῖς μεταξὺ ἰδιωτῶν σχέσεις, ἀνεξαιρέτως δὲ σχεδὸν ὀρθοτάτην ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς σχέσεις· καὶ τοῦτο, διότι καὶ πολιτεῖαι εἶναι μακροβιώτεροι τῶν κατ' ἰδίαν ἀνθρώπων. Εἰμπορεῖ τις ν' ἀναφέρῃ ἄνθρωπος εὐτυχῆσαντας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ παραβιάσεων τῆς ἰδιωτικῆς πίστεως; ἀμφιβάλλομεν ὁμοῦς ἂν ὑπάρχῃ παράδειγμα κράτους ἀποκτήσαντος ὀριστικὸν ἐπὶ τελους κέρδος διὰ τῆς ῥήξεως τῆς δημο-σίας πίστεως. Ἀπατα ἡ ἱστορία τοῦ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν Βρετανικοῦ κράτους ἀποδεικνύει ἐναργῶς τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ ἀντιτάσ-σεται ἀπιστία εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ ὅτι τὸ δραστηριώ-τερον κατὰ τῆς ἀπάτης ὄπλον εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον διάστημα οἱ Ἀγγλοὶ κυρίαρχοι τῆς Ἰνδικῆς, καίπερ περιστοιχισμένοι ὑπὸ συμμαχῶν καὶ ἐχθρῶν, οὐδαμίαν τηραῦντων συνθήκην, ἐκολιτεύθησαν οὐδὲν ἥττον ἐν γένει μετὰ χρηστότητος καὶ εὐλικρινείας, τὸ δ' ἀποτέλεσμα ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ χρηστότης καὶ ἡ εὐλικρινεία εἶναι τῶν ὁδηγῶν οἱ σοφώτεροι. Ἡ Ἀγ-γλικὴ ἀνδρία καὶ ἡ Ἀγγλικὴ σύνεσις ὀλιγώτερον συνε-τέλεσαν εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ἀ-νατολικοῦ ἡμῶν κράτους ὅσον ἡ Ἀγγλικὴ πίστις. Ὅσον ἠδυνάμεθα νὰ κερδήσωμεν ἐάν ἠθέλαμεν μιμηθῆ τὴν διπλόην, τὴν πονηρίαν, τὴν σοφιστείαν, τὴν ἐπιση-κίαν, τὰς ὁποίας πρὸς ἡμᾶς μεταχειρίζονται, εἶναι

μηδὲν παραβαλλόμενον μὲ τὸ προσγεγόμενον ἡμῖν πλεονέκτημα ὡς ἐκ τούτου, ὅτι εἰμαθα ἐν τῇ Ἰνδικῇ ἢ μόνῃ δύναμις εἰς τὸν λόγον τῆς ὁποίας εἰμπορεῖ τις νὰ ἔχη πεποιθήσει. Οὐδὲ εἰς τῶν ὀρκῶν ὅσους δύναται νὰ ἐπικητήσῃ ἢ δεισιδαιμονία, οὐδὲ εἰς ὄμηρος, ὅσω πολῦτιμος καὶ ἂν ἦναι, ἐμπνέει τὸ ἑκατοστὸν τῆς πίσεως τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ « Ναι, ναί » καὶ τὸ « οὐ, οὐ » Ἄγγλου πρέσβεως. Δὲν ὑπάρχει φρούριον, ὅσω ἰσχυρὸν καὶ ἂν ἦναι ὡς ἐκ τῆς τεχνικῆς ἢ τῆς φύσεως, παρεχόν εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ οἰκοῦντας ἀσφάλειαν ἴσην τῆς ἀσφαλείας τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὁ ἡγεμὼν ὁ διοδεύων διὰ τῆς χώρας ἰσχυρῶν καὶ θανασίμων ἐχθρῶν, τεθωρακισμένος ὑπὸ τῆς Βρετανικῆς ἐγγυήσεως.

Οἱ ἰσχυρότεροι ἡγεμόνες τῆς ἀνατολῆς, καίπερ προτείνοντες ὑπερόγκους τόλους, μόλις εἰμποροῦν νὰ ἀποσπᾶσιν ἑλαχίστον μέρος τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον ἔχουν καταγεωσμένον οἱ ὑπῆκοοί των. Ἐνῶ ἡ Ἄγγλική κυβέρνησις δὲν προσφέρει εἰμὴ μικρὸν πλειότερον τῶν 4 0|0 καὶ ἐν τούτοις οἱ φειδωλότεροι τῶν ἀνθρώπων σπυροῦν νὰ ἐξαγάγῃσιν ἀπὸ τῶν ἀπορήτοτέρων αὐτῶν κρυπτηρίων ἑκατομμύρια χρημάτων. Ἐχθρὸς τῶν Ἄγγλων μονάρχης εἰμπορεῖ νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς Σεπούους αὐτῶν ὄρη χρυσοῦ διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς σημαίας τῆς ἐταιρίας· ἡ δ' ἐταιρία δὲν ὑπότχεται εἰμὴ μετρία σύνταξιν μετὰ μακρὰν ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ πᾶς Σεπούος γνωρίζει, ὅτι ἡ ὑπότχσις τῆς ἐταιρείας θέλει τηρηθῆ, γνωρίζει, ὅτι, καὶ ἂν ἑκατὸν ζῆτη ἔτη, τὸ ὄρυζιον καὶ τὸ ἄλας αὐτοῦ εἶναι ὅσον ἀσφαλῆ, ὅσον καὶ ὁ μισθὸς τοῦ Γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἰνδικῆς, καὶ γνωρίζει, ἐπίσης, ὅτι πᾶν ἄλλο τῆς Ἰνδικῆς κράτος τοὺς ἐπισημοτέρους παραβαῖνον ὀρκους, θέλει ἀφήσει αὐτὸν νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνης ἅμα πύσῃ τοῦ νὰ ἦναι χρήσιμος. Μέγα τοῦτο πλεονέκτημα εἰς μίαν κυβέρνησιν, τὸ νὰ ἦναι αὐτὴ καὶ μόνῃ ἀξιόπιστος ἐν μέσῳ κυβερνήσεων εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς πιστεύει. Τὸ πλεονέκτημα τοῦτο τὸ ἔχουσιν οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν Ἀσίαν, οἵτινες, ἐὰν ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων γενεῶν, ἤθελον πολιτευθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης Μακκόλμος θεωρεῖ ὀρθὰς, ἐὰν, ὅσακις περιήλθον εἰς σχέσεις πρὸς ἀνθρώπους οἷος ὁ Ὀμιχούνδης, ἤθελον, μετροῦντες τὴν ἴσην αὐτοῖς, μεταχειρισθῆ ψεῦδος καὶ ἀπάτην καὶ παρασπόνδῃσιν, εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι δι' οὐδεμιᾶς ἀνδρίας καὶ ἰκανότητος οὐδεμιᾶς ἠδύνατο νὰ συντηρήσῃ τὸ κράτος αὐτῶν.

Ὁ δ' Ὀμιχούνδης δὲν ὑπῆρξε τὸ μόνον τῆς μεταβολῆς ταύτης θύμα. Ὁ Σουαδζᾶ Δουούλας, συλληφθεὶς μετὰ τινὰς ἀπὸ τῆς δρακετεύσεως αὐτοῦ ἡμέρας, προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Μίρ Δζαφφείρου, καὶ ἐνταῦθα, ὑπὸ ἐναγωνίων σπασμῶν κατεχόμενος, ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἐδεήθη μετὰ δακρύων καὶ ὀλολυγμῶν, τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς οὐδέποτε ἐπέτρεψεν. Ὁ Μίρ Δζαφφείρας ἐφαίνετο δυσωπούμενος, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Μιράνης, νεανίας ἑπτακαιδεκάετης, ὅστις κατὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἐγκεφαλοῦ καὶ τὴν ἀγριότητα τοῦ χαρακτῆρος πολὺ ὁμοιάζε τὸν ταλαίπωρον αἰχμάλωτον, ὑπῆρξεν ἀκαμπτος. Ὁ Σουαδζᾶ Δουούλας ἀπήχθη εἰς ἀπόρητον δωμάτιον, ὅπου ἐπέμνησαν μετ' ὀλίγον οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ θανάτου. Οἱ Ἄγγλοι δὲν μετέσχον

παντάπασι τῆς πράξεως ταύτης, ὁ δὲ Μίρ Δζαφφείρας, ἐννοῶν ἀποχρώντως τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι αὐτῶν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ ἀπολογηθῆ διότι ἐξεδικήθη τὸν παγκράκιστον ἐχθρὸν του.

Καταρράκτης πλούτου ἐρρέυσεν ἤδη ἐπὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτῆς. 800,000 λιρῶν στερλινῶν, εἰς ἀργυροῦν νόμισμα, ἐστάλησαν, διὰ τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ Μυραγεδαβαδην εἰς τὸ φρούριον τοῦ Γουλιέλμου· ὁ στόλος ὁ κομίσας τὸν θησαυρὸν αὐτὸν συνεκείτο ἐξ 100 καὶ ἐπέκεινα πλοιαρίων καὶ κατέπλευσε, θριαμβικῶς κυματιζουσῶν τῶν σημαίων καὶ τῆς μουσικῆς παιανίζουσῆς. Ἡ πρό τιμῶν μηνῶν ἐγκαταλείφθησα Καλκούττα ὑπῆρξεν ἤδη ἀχμαιοτέρα παρά ποτε· τὸ ἐμπόριον ἀνέζησε καὶ τὰ σημεῖα τῆς εὐπορίας ἀνεφάνησαν εἰς πᾶσαν Ἀγγλικὴν οἰκίαν. Τοῦ δὲ Κλίβου ὁ πλουτισμὸς οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ὄριον ἢ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μετριότητα· τὸ θησαυροφυλακίον τῆς Βεγγάλης ἠνεώχθη εἰς αὐτόν. Ἐνταῦθα, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰνδικῆς, ὑπῆρχε σεσωρευμένον ἄμετρον νομισμάτων πλήθος, ἐν οἷς δὲν ἦτο σπάνιον νὰ ἀπαντῶνται καὶ τὰ χρυσᾶ φοιρίνια καὶ τὰ Βυζαντινὰ ὑπέρπυρα δι' ὧν οἱ Ἑνετοὶ ἠγόραζον τὰ ὑφάσματα καὶ ἀρώματα τῆς ἀνατολῆς πολὺ πρὶν ἢ πλοῖον εὐρωπαϊκὸν κάμψῃ τὴν Εὐελπιν ἀκρᾶν. Ὁ Κλίβης διηλθεν ἀνά μέσον τῶν σωρῶν ἐκείνων τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, τοὺς ὁποῖους ἐπέττερον ρουβίνια καὶ ἀδάμαντες, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποῶν ἠδύνατο νὰ λάβῃ, κατ' ἀρέσκειαν, ὅσα ἤθελεν. Ἔλαβε δὲ ἀπὸ 200 ἕως 300,000 λιρῶν στερλινῶν.

Αἱ μεταξὺ Μίρ Δζαφφείρου καὶ Κλίβου χρηματικαὶ διαπραγματεύσεις κατεκρίθησαν, 16 ἔτι βραδύτερον, ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἐν τῷ Μαρολαμέντῳ αὐστηρῶς ἐπετιμήθησαν, ὁ δὲ Ἰωάννης Μακκόλμος δικαιολογεῖ αὐτὰς μετὰ πολλῆς ὀξύτητος. Καὶ οἱ μὲν κατηγοροὶ τοῦ νικηφόρου στρατηγοῦ παρέστησαν τὸ κέρδος αὐτοῦ ὡς τὸν μισθὸν τῆς διαφορᾶς, ὡς λείαν ἀποσπασθεῖσαν, μὲ τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας, ἀπὸ συμμάχου ἐρήμου πάσης βοήθειας. Ὁ δὲ βιογράφος ἀφ' ἑτέρου θεωρεῖ τὰ μεγάλα ταῦτα ἀποκτήματα ὡς δῶρα ἐκούσια, ἐπίσης ἐντιμα καὶ διὰ τὸν δωρητὴν καὶ διὰ τὸν λήπτην, καὶ παραβάλλει αὐτὰ μὲ τὰ γέρα τὰ ὁποῖα δυνάμεις ξέναι ἀπένειμαν εἰς τὸν Μαρολόβουγον, εἰς τὸν Νέλσωνα καὶ εἰς τὸν Οὐελλιγκτῶνα. Αἰείποτε, λέγει, ἐπεκράτησε ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔθος νὰ δίδωνται καὶ νὰ λαμβάνωνται δῶρα οὐδ' εἶχεν ἐκδοθῆ εἰςέτι νόμος τις ἀπαγορευῶν ῥητῶς εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἰνδικὴν Ἀγγλικούς ὑπαλλήλους νὰ ὠφελῶνται ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς ταύτης συνηθείας. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ τοιοῦτος τοῦ σκέπτεσθαι τρόπος δὲν μᾶς εὐχαριστεῖ ἐντελῶς. Δὲν ὑποπτεύομεν τὸν Κλίβην, ὅτι ἐπρόδωκε τὰ συμφέροντα τῶν ἐντολέων αὐτοῦ ἢ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θεωρήσωμεν, ὅτι ἐπραξέ τι τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ καθ' ἑαυτὸ μὴ κακὸν, ὑπῆρξεν ὅμως κάκιστον παράδειγμα εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι πᾶς στρατηγὸς εἶναι ὁ ὑπηρετῆς τῆς κυβερνήσεώς του. Καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐντεῦθεν ἐπιταί ἢ, ὅτι πᾶσαι αἱ δωρεαὶ ὅσας λαμβάνει διὰ τὰς ὑπηρεσίας του πρέπει νὰ δίδωνται ἢ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ κυβερνήσεως ἢ ἐν πλήρει γνώσει καὶ τῇ πλήρει ἐπίδο-

κιμασία τῆς ἰδίας αὐτοῦ κυβερνήσεως. Ὁ κανὼν οὗτος πρέπει νὰ τηρῆται αὐστηρῶς καὶ ὡς πρὸς τὸν εὐτελέστερον φλήναρον, σταυρὸν, μεταλλιον ἢ ταινίαν. Πῶς λοιπὸν κυβερνήσις εἴμπορεῖ νὰ ὑπηρετῆται καλῶς, ἐὰν ᾖναι ἐπιτετραμμένον, εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν φρατευμάτων τῆς νὰ λαμβάνωσιν, ἀνευ τῆς ἀδείας αὐτῆς καὶ προηγουμένης εἰδήσεως, ἡγεμονικούς θησαυρούς ἀπὸ τῶν συμμάχων τῆς. Εἶναι μάταιον νὰ λέγωμεν ὅτι δὲν εἶχε τότε ἐτι ἐκδοθῆ νόμος ἀπαγορεύων τὸ ἔθος τοῦ λαμβάνειν δῶρα ἀπὸ Ἀσιανῶν κυριαρχῶν· τὸ καθ' ἡμᾶς κατακρίνομεν τὴν διαγωγὴν τοῦ Κλίβου ὅχι δυνάμει τοῦ νόμου, τοῦ βραδύτερον ψηφισθέντος ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπαγορεύσεως πάσης τοιαύτης δωροληψίας, ἀλλὰ δυνάμει ἀρχῶν αἰτινας ἰσχυρον καὶ πρὶν ἢ ἐκδοθῆ ὁ νόμος ἐκεῖνος, δυνάμει τῶν ἀρχῶν τοῦ κοινοῦ δικαίου καὶ τοῦ κοινοῦ νοός. Δὲν γνωρίζομεν νόμον ἀπαγορεύοντα εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν νὰ διαταλῆ μισθούμενος ὑπὸ ἡπειρωτικῆς τινας δυνάμεως, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός, ὅστις ἤθελε λάβει ἀπόρρητον τῆς Γαλλίας σύνταξιν, ἤθελε παραβιάσει δεινῶς τὸ καθήκον του καὶ καταστῆ ἄξιος βικρίας ποινῆς. Ὁ Ἰωάννης Μαλκόλμος παραβάλλει τὴν διαγωγὴν τοῦ Κλίβου μὲ τὴν τοῦ δουκὸς Οὐελλιγκτῶνος. Ἀλλ' ὑποτιθεμένου, ὅτι ὁ Οὐελλιγκτῶν, μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1815 καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐστρατήγει τοῦ καταλειφθέντος εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ τῇ φρουρῆσει αὐτῆς, συμμαχικοῦ στρατοῦ, ἤθελε λάβει κρυφίως 200,000 λιρῶν στερλινῶν ἀπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ'ου, λόγῳ εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσήνεγκεν εἰς τὸν Βουρβωνικὸν οἶκον· ὁποῖαν τινακρίσιν ἤθελεν ἐπιφέρει τὸ κοινὸν περίτῃς τοιαύτης πράξεως; Καὶ ὅμως ἡ νομοθεσία μας δὲν περιέχει μέχρι τοῦδε ἀπαγορεύσιν τινα περὶ ἀποδοχῆς δώρων ἐν Εὐρώπῃ, καθὼς οὐδὲ τότε περιεῖχε τοιαύτην ὡς πρὸς τὴν Ἀσίαν ἀπαγορεύσιν.

Ἀφ' ἐτέρου ὁμολογητέον ὅτι εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ Κλίβου ὑπάρχουσι πολλά ἐλαφρυντικὰ περιστασια, διότι ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς στρατηγὸν ὅχι τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ τῆς ἐταιρείας, ἢ δ' ἐταιρεία εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς, τοῦλάχιστον ἐμμέσως νὰ πλουτῶσιν ὠρελούμενοι ἀπὸ τὴν ἐλευθεριότητα τῶν Ἰσχυρῶν ἡγεμόνων καὶ μεταχειριζόμενοι ἐτι ἀθεμιτότερους τρόπους· δὲν ἦτο δὲ πρὸς δόκιμον, ὅτι ὁ ὑπέρτης θέλει ἔχει περὶ τοῦ καθήκοντος ἰδέας αὐτηροτέρας τῶν κυρίων αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ὁ Κλίβος ἐὰν βῆτῶς δὲν εἰδοποίησε τοὺς ἐντολεῖς του περὶ τῶν γενομένων καὶ δὲν ἐζήτησε τὴν ἐγκρισίν των, ἀφ' ἐτέρου ὅμως δὲν ἀπέδειξε διὰ προμεμελετημένης τινὸς ἀποκρίψεως, ὅτι φρονεῖ ἑαυτὸν ποιοῦντα ἄτοπόν τι εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν. Ἐξεναντίας ὠμολόγει, μετὰ παρρησίας κλειστής, ὅτι κατέστη εὐπορος διὰ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ Ναβῶδ. Ἐπὶ τέλους, ἂν καὶ φρονῶμεν, ὅτι διὰ τοιοῦτου τρόπου οὐδὲν ἔπρεπε νὰ λάβῃ, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἶναι ἀξιέπαινος διότι ἔλαβε τόσον ὀλίγα. Τῶνόντι ἔλαβεν 20 λάκας ρουπιῶν· ἀλλ' ἤρκει νὰ εἴπῃ μίαν λέξιν καὶ τὰ 20 ἐγένοντο 40. Οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τῆς πλεονεξίας τοῦ Κλίβου

ῥητορεύοντες εἶδον εὐχερέστατον ἀρετῆς δείγμα· ἀλλ', εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀπὸ ἑκατὸν τοιούτων κατηγορῶν οὐδὲ εἰς ἤθελε φανῆ ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τῆς Μυσταχεδασιάδος τοσοῦτον ἀνευαρκῆς.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον Φυλλαδίον.)

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ.

A.

— Δὲν ἔχετε βεβαίως τὴν παράδοξον ἀξίωσιν, μοι εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ὅτι ὠδοιπορήσατε διὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν σας.

— Διὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν μου, κυρία μου; εἶπον.

— Ναι, ἀπεκρίθη, διὰ μόνην τὴν ἐδικήν σας εὐχαρίστησιν.

— Πῶς, κυρία μου, ὑπέλαβον, δύνασθε νὰ ὁμιλήτε περὶ εὐχαριστήσεώς μου, ὅταν ἤξεύρετε ὅτι ἤμην ἑκαταντάδας ὠρῶν μακρὰν σας;

— Αἱ Παρισίαι ψυχρολογίαι εἰσιν, ὡς βλέπω, ἀπεκρίθη ἐκείνη, ἐμπόρευμα ἐξαγώγιμον. Ἀλλ' ἐδὼ δὲν ἔχει ζήτησιν. Θὰ μᾶς διηγηθῆτε τὴν περιήγησίν σας.

— Ὁκεανούς γάλατος, εἶπον, δὲν διέπλευτα κατὰ δυστυχίαν, οὔτε εἶδα ἀνδρας κυνοκεφάλους. Ἡμῶν ὅμως νὰ σᾶς εἰπῶ, ὡς οἱ πλείστοι τῶν περιηγητῶν, ποῦ κατέλυτα καθ' ἑσπέραν, τί ἔφαγον εἰς τὸ γεῦμά μου, καὶ τί ἔπια εἰς τὸ δεῖπνόν μου.

— Ἀπὸ τὴν περιέργον αὐτὴν ἔχθισιν, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, δὲν θέλομεν νὰ στερήσωμεν τὰ ἅπαντά σας, ὅταν ἡ Ἑλλάς εὐτυχήσῃ νὰ τὰ ἰδῆ ἐκδεδομένα.

— Μὴ χαιρεκακίαν, ἐπρόσθεσεν ἡ Καλλιόπη. Περιγράφετέ μας τοὺς τότους ὅσους περιήλατε, τὰ μνημεῖα ὅσα εἶδατε, τὰ καταστήματα, τὴν βιομηχανίαν.

— Ἄν στατιστικὰ πληροφοροῖαι δύνανται νὰ σᾶς εὐχαριστήσωσιν, εἶπον ἐγὼ, εἰμὶ πρόθυμος νὰ σᾶς εὐχαριστήσω.

— Ἄς ἰδῶμεν, εἶπεν ἡ Καλλιόπη.

— Σᾶς ἀποτρέπω ν' ἀνοίξητε τὸ στόμα, διέκοψεν ἡ Ἀγλαΐα. Τοῦτο μᾶς ἔμεινε τῶσα, ν' ἀκούωμεν μάθημα πολιτικῆς οἰκονομίας. Κοινωνίαν ἀνθρώπων ἴδατε· οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πάθη, τὰ πάθη παράγουσι δράματα. Ἐν λοιπὸν κοινωνικὸν δράμα διηγηθῆτέ μας.

Εἶδα τῷ ὄντι, κυρία, ἀπεκρίθη ἐγὼ, τοὺς ὠδοιπόρους χατρωμένους εἰς τὰς ἀμάξας, ἢ φλυαροῦντας ὡς νὰ κρεῖλλη ἡ ὠρα· τοὺς ξενοδόχους λεηλατοῦντας τοὺς ξένους, καὶ τούτους καταρωμένους τὴν κακὴν τροφήν καὶ τὴν σκληρὰν κλίνην· εἰς τὰς συναναστροφὰς τοὺς συγκεκλημένους, χορεύοντας, χαρτοπαικτοῦντας, ἢ μεγάλα διηγουμένους περὶ βροχῆς καὶ ἀνέμου. Ἴδου εἰς τὸν περιηγητὴν τί παριστᾷ ἡ περὶ κοινωνία.

— Κατὰ τοὺς περιηγητὰς, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα Ὑ-